

Eindtermen VWO

Domein B

Arbeidsmarkt

Domein B Arbeidsmarkt

Eindterm 1:

Arbeidsmarkt: het geheel van vraag naar en aanbod van arbeid.

<i>Bevolking:</i>	Iedereen, alle personen (van een land).
<i>Beroepsgeschikte bevolking:</i>	Alle personen van 15 t/m 64 jaar.
<i>Beroepsbevolking (= BB):</i>	Alle personen van 15 t/m 64 jaar, die <u>kunnen</u> en <u>willen</u> werken (minimaal 12 uur/week).

<i>Bevolking</i> Iedereen jonger dan 15 jaar of ouder dan 64 jaar.	—
<i>Beroepsgeschikte bevolking (of: Potentiële beroepsbevolking)</i> Alle personen die niet kunnen werken * of willen werken **	—
<i>Beroepsbevolking (= BB)</i>	

* personen die niet kunnen werken: arbeidsongeschikten, mindervaliden, maar ook studenten en vutters.

** personen die niet willen werken: werkzoekenden die niet ingeschreven zijn bij een CWI, Centrum voor Werk en Inkomen (volksmond: arbeidsbureau). (bijvoorbeeld: gehuwde vrouwen die parttime zouden willen werken).

NB: deze beide groepen samen noemt men de arbeidsreserve (zie volgende pagina).

De omvang van beroepsbevolking wordt bepaald door:

1)	<i>Omvang van de bevolking:</i>	Afhankelijk van: a) geboortecijfers (+) b) sterftcijfers (-) c) emigratie (-) en immigratie; toename van allochtonen (+) (migratie = verhuizen binnen het land)
2)	<i>Samenstelling van de beroepsbevolking:</i>	De verhouding tussen jong en oud. Nederland kampt thans met vergrijzing (= ontgroening); aantal ouderen > aantal jongeren. Het arbeidsaanbod kan daardoor afnemen.
3)	<i>Wetgeving:</i>	a) leerplicht (-); kinderen moeten tot 16 jaar naar school b) pensioenplicht (-); de meeste beroepen 65 jaar → pensioen c) vervroegde uittreding (VUT), tijdelijke uittreding (-); d) minimumloon (↑+, ↓-); (financiële prikkels); e) belastingtarieven (↑-, ↓+); (financiële prikkels); f) goede sociale wetgeving (-); financiële prikkels om werk te zoeken ontbreken.
4)	<i>Maatschappelijke opvattingen:</i>	Veranderende tradities, normen, opvattingen over bijvoorbeeld de positie van de vrouw in het arbeidsproces (+). (= opvattingen over betaald/onbetaald werk).
5)	<i>Organisatie van het arbeidsproces:</i>	Flexibilisering van het arbeidsproces door: a) kinderopvang (+) b) deeltijdbanen (+) meer personen hebben dan een baan c) flexibele werktijden (+) d) aanpassingen voor mindervaliden (+).

(+) en (-) geeft een positief resp. negatief verband weer.

Participatiegraad (of deelnamegraad):

beroepsbevolking in procenten van de beroepsgeschikte bevolking.

$$\text{Participatiegraad} = \frac{\text{beroepsbevolking}}{\text{beroepsgeschikte bevolking}} \times 100\%$$

Beroepsbevolking (= BB):	= het aanbod van arbeid(ers); iedereen (15 t/m 64 jaar) die kan en wil werken (> 12 uur/week).
Werkgelegenheid (= Wg):	= de vraag naar arbeid(ers); het aantal arbeidsplaatsen bij overheid en bedrijven (exclusief vacatures). = het aantal mensen dat daadwerkelijk werkt.
Werkloosheid (= U):	ontstaat als het aanbod van arbeid (= beroepsbevolking) > vraag naar arbeid (= werkgelegenheid). $U = BB - Wg$

Arbeidsreserve:

Met de arbeidsreserve bedoelen we dat deel van de beroepsgeschikte bevolking dat niet tot de beroepsbevolking behoort; de personen die wel willen en kunnen werken maar niet ingeschreven staan bij een CWI (Centrum voor Werk en Inkomen) als werkzoekend. In formule:

$$\text{Arbeidsreserve} = \text{beroepsgeschikte bevolking} - \text{beroepsbevolking.}$$

Vacatures:

Openstaande betrekkingen bij bedrijven en overheid.

Schema:

beroepsbevolking	werkende beroepsbevolking	zelfstandig werkend
		werkend in loondienst
	werkloze beroepsbevolking	

Schema:

AANBOD:	Werkloosheid	Werkende beroepsbevolking	
VRAAG:		Werkgelegenheid	Vacatures

Eindterm 2:**Werkelijke productie:**

De grootte van de werkelijke productie in een bepaald jaar is afhankelijk van:

1)	Productiecapaciteit: De (maximaal) mogelijke productie (o.a. bepaald door de hoeveelheid en kwaliteit van de productiefactoren) = de aanbodzijde v.h. productieproces.
2)	Effectieve vraag (= EV): De totale vraag naar goederen en diensten (= bestedingen).

$$\text{Effectieve vraag} = \text{Bestedingen} = \text{EV} = C + I + O + (E - M):$$

	Gezinnen:	Bedrijven:	Overheid:	Buitenland:
	Consumptie	Investerings	Overheidsbestedingen	Export - Import
EV =	C	+ I	+ O	+ (E - M)

NB: Het gaat om de totale vraag naar Nederlandse producten en diensten.

In C, I, O en E zitten ook geïmporteerde goederen en diensten dus: - M
(om dubbeltellingen te voorkomen).

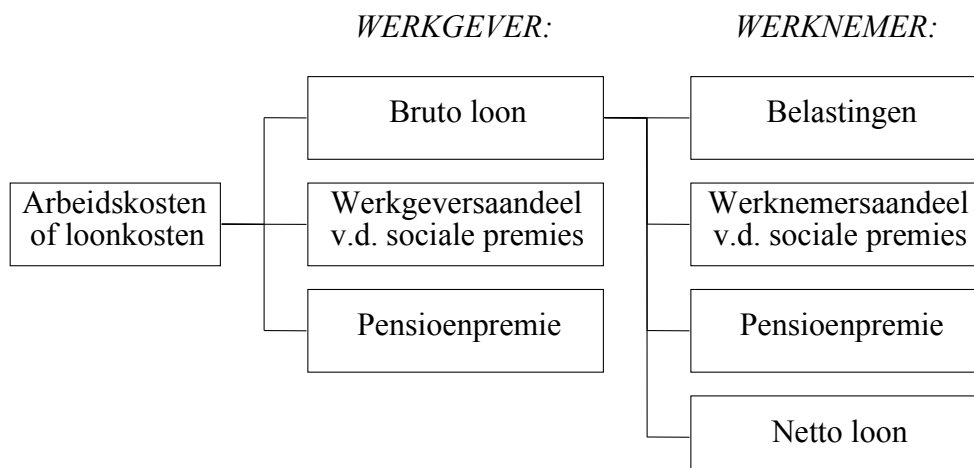
De (effectieve) vraag bepaalt in welke mate de productiecapaciteit (= prod.cap.) wordt benut. Wanneer de vraag naar een product afneemt, zal ook het aanbod (de productie) afnemen. Als door een daling in de vraag, de productie moet inkrimpen zal er werkloosheid ontstaan. M.a.w. een daling in de vraag naar goederen kan leiden tot werkloosheid.

Bezettingsgraad:

Geeft aan welk percentage van de productiecapaciteit wordt benut. Bijv.: als in een fabriek met 10 machines slechts 8 machines draaien is de bezettingsgraad 80%.

Voorbeeld:

	1999	2000
Productiecapaciteit	€ 1.000 mld.	€ 1.000 mld.
Effectieve vraag	€ 900 mld.	€ 1.200 mld.
Werkelijke productie	<i>€ 900 mld.</i>	<i>€ 1.000 mld.</i>
Bezettingsgraad	<i>$(900 / 1000) \times 100\% = 90\%$</i>	<i>$(1000 / 1000) \times 100\% = 100\%$</i>

Arbeidskosten of loonkosten (voor de werkgever):

Loonkosten (voor de werkgever) en nettoloon (voor de werknemer):

Bruto loon + Werkgeversaandeel sociale premies + Pensioenpremie <hr/> Loonkosten	Bruto loon - Belastingen - Werknemersaandeel sociale premies - Pensioenpremie <hr/> Netto loon
---	--

WIG (= loonkosten – nettoloon):

De wig is het verschil tussen de loonkosten (= de kosten voor een werkgever om een werknemer in dienst te hebben) en het nettoloon (= het bedrag dat de werknemer uiteindelijk overhoudt).

Netto loon Belastingen Werknemersdeel sociale premies Pensioenpremie (werknemer)	(krijgt de werknemer) +
<hr/> Bruto loon Werkgeversdeel sociale premies Pensioenpremie (werkgever)	+
<hr/> Loonkosten	(betaalt de werkgever)

De wig is als volgt te berekenen:

$$Wig = loonkosten - netto loon$$

De wig wordt ook vaak gegeven als percentage van de loonkosten (in formule):

$$Wig = \frac{loonkosten - netto loon}{loonkosten} \times 100\%$$

Hoe groter de wig, hoe slechter de concurrentiepositie van een land is (t.o.v. het buitenland); hoge loonkosten maken de productie duur, waardoor prijzen van producten gaan stijgen.

Voorbeeld:

Peter Selie is manager van de groenteafdeling van AH. Albert Heijn betaalt € 600 sociale premies en € 400 pensioenpremie voor Peter. Peter betaalt € 700 belasting en € 300 sociale premies. Hij verdient bruto € 4.300 per maand. Maandelijks betaalt Peter zelf € 100 aan pensioenpremie.

Gevraagd: loonkosten, netto loon en de wig (in Euro's én als percentage)

Oplossing: (zie schema op de vorige bladzijde en de formules op deze pagina)

Arbeidsproductiviteit :

De gemiddelde productie per werknemer per tijdseenheid. Afhankelijk (+) van o.a.:

a) <i>Automatisering en mechanisering</i>   b) <i>Mate van arbeidsverdeling</i>   c) <i>Scholing</i>   d) <i>Werksfeer</i>

Compensatie van een (loon)kostenstijging (door):

1) een stijging van de arbeidsproductiviteit (= a.p.).   2) een prijsstijging van de eindproducten (klant betaalt).   3) minder winst (arbeiders ontvangen meer, aandeelhouders minder).

Voordelen / nadelen lage lonen c.q. loonkosten:

Totale loonkosten = gemiddelde loon x aantal werknemers
 Totale productie = arbeidproductiviteit x aantal werknemers

$$\text{Loonkosten per eenheid product} = \frac{\text{totale loonkosten}}{\text{totale productie}}$$

Als arbeid relatief goedkoop wordt (t.o.v. kapitaal) zullen bedrijven eerder geneigd zijn extra arbeiders in dienst te nemen. Anderzijds zullen lage lonen de koopkracht aantasten zodat de effectieve vraag (= EV) afneemt. Hoge loonkosten zijn slecht voor de concurrentiepositie, investeringen zijn niet rendabel en er treedt substitutie op. Lage kapitaalkosten (t.o.v. loonkosten) zijn ook ongunstig voor de werkgelegenheid omdat dan ondernemers sneller voor een kapitaaluitbreiding zullen kiezen. Hoge lonen stimuleren de bestedingen (i.q. de consumptie).

Substitutie: arbeid(ers) worden vervangen door machines

Bedrijfstijd: de tijd gedurende in een bedrijf wordt geproduceerd.

Bedrijfstijdverlenging:

12 uur per dag produceren i.p.v. 8 uur per dag of 6 dagen/week i.p.v. 5 dagen/week. Kapitaal wordt dan intensiever/efficiënter gebruikt (= productiegroei) waardoor de kapitaalkosten per eenheid per product dalen.

$$\text{Kapitaalkosten per eenheid product} = \frac{\text{totale kapitaalkosten}}{\text{totale productie}}$$

Arbeidstijd: de tijd gedurende welke een arbeider werkt.

Arbeidstijdverkorting: verzamelnaam voor een aantal maatregelen m.b.t. de arbeidstijd:

1)	<i>Arbeidstijdverkorting (= ATV)</i>	Minder uren per week werken Bijv.: 36 uur/week i.p.v. 38 uur/week.
2)	<i>Arbeidsduurverkorting (= ADV)</i>	Extra/meer vakantiedagen.
3)	<i>Vervroegde uittreding (= VUT)</i>	Het stoppen met werken vóór de pensioenleeftijd (<i>flexibele pensionering</i>).

NB: In principe krijgt men ATV, ADV en VUT met behoud van (gelijk) loon.

Arbeidstijdverkorting en werkgelegenheid:

De gevolgen van arbeidstijdverkorting voor de werkgelegenheid zijn afhankelijk van de mate van herbezetting:

Herbezetting: de mate waarin de door arbeidstijdverkorting vrijgekomen vacatures daadwerkelijk worden ingevuld.

Bijv.: In een bedrijf met 10 werknemers wordt de werkweek teruggebracht van 38 uur/week naar 36 uur/week. Bij volledige herbezetting zou een 'parttimer' voor $(10 \times 2 =) 20$ uur/week worden aangenomen. Vaak vindt er geen volledige herbezetting plaats; er wordt bijv. een parttimer voor 15 uur/week aangenomen.

Eindterm 3:**Arbeidsverdeling / specialisatie:**

1)	<i>Technische arbeidsverdeling</i>	Iedere arbeider legt zich toe op één onderdeel van het productieproces. = interne arbeidsverdeling.
2)	<i>Maatschappelijke arbeidsverdeling</i>	Arbeidsverdeling tussen bedrijven = externe arbeidsverdeling.
3)	<i>Internationale arbeidsverdeling</i>	Arbeidsverdeling tussen landen.

Deelmarkten:

Arbeid is heterogeen, d.w.z. er zijn verschillende soorten arbeid (bijv. geschoold en ongeschoold werk). De arbeidsmarkt kan daarom niet als één geheel worden gezien, maar als een aantal deelmarkten. Zo kunnen er tekorten in de ene deelmarkt zijn (bijv. informatietechnologie) en overschotten c.q. werkloosheid in een andere sector.

De oorzaken van de werkloosheid kunnen per deelmarkt verschillen. De oplossingen zijn daarom ook verschillend.

Er zijn ook verschillen t.a.v. het risico van werkloosheid; in sommige deelmarkten/beroepen loopt men een groot risico werkloos te worden (bij- en omscholing kan dan een oplossing bieden).

Regionale verschillen:

Regionaal kunnen zich ook dergelijke verschillen voordoen (zwakke regio's Groningen, Twente, Zuid-Limburg).

Arbeidsmobiliteit:

Arbeidsmobiliteit is de mate waarin mensen bereid zijn te reizen of te willen verhuizen voor een andere baan.

Kortom mensen zijn niet altijd bereid een vacature elders te accepteren. De overheid tracht de geografische mobiliteit te beïnvloeden door werkgelegenheid in deze zwakke regio's te scheppen (KPN; Groningen, ABP; Heerlen). De mobiliteit van arbeid verbetert ook door betere scholing en door financiële prikkels (hoger loon, fiscale voordelen, reis- en beroepskosten, grotere verschillen tussen lonen en uitkeringen).

Anderzijds verhogen deze maatregelen de (loon)kosten voor de werkgever, hetgeen de werkgelegenheid niet ten goede komt.

Arbeidsmarktbeleid:

het beleid van de overheid om de werkloosheid te bestrijden.

(huidige probleem vooral structurele werkloosheid maar ook conjunctureel a.g.v. de inzakkende economie).

De overgang van niet-werken naar werken vormt m.n. een probleem voor:

a) <i>schoolverlaters</i>   b) <i>allochtonen</i>   c) <i>langdurig werklozen</i>   d) <i>herintreders</i>; mensen die na enige jaren weer gaan werken (bijv. door ouderschap).

Inkomensverschillen worden veroorzaakt door o.a.:

- verschil in verantwoordelijkheid	meer verantwoordelijkheid = meer loon
- verschil in leeftijd	hogere leeftijd = meer loon
- verschil in opleiding	hogere opleiding = meer loon
- zwaar/onaangenaam werk	zwaar/onaangenaam werk = meer loon
- schaarste	schaarser = meer loon
- status	hogere status = meer loon
- verschil in vermogen	groter vermogen = meer inkomen
- verschil in geslacht	man = hoger loon (wettelijk niet juist, maar wel nog steeds de praktijk).

Eindterm 4:**Werkgelegenheidscijfers (en werkloosheidscijfers) in:**

a)	Arbeidsjaren (of: mensjaren)	= de arbeid die één persoon met een volledige baan (38 uur/week) gedurende een jaar verricht.
b)	Personen	= twee personen kunnen (bijv. 19 uur/week werken en) samen één arbeidsjaar invullen.

De opkomst van deeltijdbanen (parttime) heeft er toe geleid dat thans de werkgelegenheid in personen groter is dan de werkgelegenheid in arbeidsjaren. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat in een bedrijf de werkgelegenheid in arbeidjaren 80 is, terwijl in dat bedrijf 120 personen werkzaam zijn.

deeltijdbaan (parttime): Elke baan waarbij de arbeidstijd < volledige baan (38 uur/week) met een vaste aanstelling tegen vaste beloning.

flexibel werken (flexwerk): Werk zonder vaste momenten (wanneer iemand werkt), geen vast aantal uren en geen vaste beloning.
Bijv.: oproepkrachten.

Ruimere arbeidstijden: Hebben betrekking het moment waarop iemand werkt
Bijv.: alleen 's ochtends of uitsluitend in het weekend i.p.v. de standaard van 9 tot 5 baan.

Beroepsbevolking:

a)	<i>Afhankelijke beroepsbevolking:</i>	Iedereen in loondienst en alle geregistreerde werklozen.
b)	<i>Niet-afhankelijke beroepsbevolking:</i>	Zelfstandigen.

Werkloosheid (definities):

1)	CPB (Centraal Planbureau):	Werkzoekenden zonder baan
2)	CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek):	Geregistreerde werkloosheid (eisen): a) ingeschreven bij een CWI (Centrum voor Werk en Inkomen) b) geen betaald werk voor 12 uur/week of meer c) beschikbaar voor minstens 12 uur/week.
3)	Ministerie van Sociale Zaken:	Aantal werkloosheidsuitkeringen

Werkloosheidspercentage:

$$\text{Werkloosheidspercentage} = \frac{\text{geregistreerde werkloosheid}}{\text{beroepsbevolking}} \times 100\%$$

NB: werkloosheid ≠ werkgloosheid (zie ook het woordenboek)

Werkloos;   zonder baan
Werkgloos;   met baan, maar niets/weinig te doen.

Eindterm 5:**Soorten werkloosheid:**

	Soort:	Oorzaak:
1)	<i>Conjunctuurwerkloosheid:</i>	<p>Conjuncturele werkloosheid wordt veroorzaakt door een te kleine vraag naar goederen en diensten in de economie (= bestedingen). M.a.w. de effectieve vraag is te klein.</p> <p>De effectieve vraag ($EV = C + I + O + E - M$) wordt daarbij vergeleken met de productiecapaciteit (= prod.cap.). Als $EV < \text{prod.cap.}$ ontstaat conjuncturele werkloosheid. De bestedingen (= effectieve vraag) < maximaal mogelijke productie (= productiecapaciteit). $EV < \text{prod.cap.}$</p>
2)	<i>Structuurwerkloosheid:</i>	<p>Structurele werkloosheid is een tekort aan arbeidsplaatsen a.g.v. een fundamentele verandering in de productiestructuur, de aanbodzijde van de economie. Belangrijkste oorzaken:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) technische ontwikkeling, m.n. automatisering b) (te) hoge (loon)kosten (slechte concurrentiepositie) c) verzadiging van de markt (bijvoorbeeld de consumentenelektronica) d) verkeerde opleiding/beroep e) te weinig kapitaal(goederen) (ontwikkelingslanden) f) te veel kapitaal(goederen) (westerse landen)
	A) <i>Kwantitatieve Structuurwerkloosheid:</i>	<p>Situatie waarbij ondanks een hoge bezettingsgraad er toch sprake is van werkloosheid</p> <p>oorzaak: de groei van de kapitaalgoederenvoorraad is kleiner dan de groei van de beroepsbevolking.</p> <p>Voorbeeld:</p> <p>De productiecapaciteit groeit met 5% per jaar terwijl de beroepsbevolking met 7% groeit.</p>
	B) <i>Kwalitatieve Structuurwerkloosheid:</i>	<p>Situatie waarbij er tegelijk sprake is van werkloosheid én (nog) niet ingevulde vacatures.</p> <p>oorzaken: gebrek aan (arbeids-)mobiliteit, verkeerde/slechte scholing.</p> <p>Voorbeelden:</p> <p>Een persoon die in Eindhoven woont wil geen baan in Groningen. Een werkloze heeft niet de juiste opleiding voor een openstaande vacature.</p>
3)	<i>Frictiewerkloosheid:</i>	Het verwisselen van baan of het zoeken naar de eerste baan kost enige tijd.
4)	<i>Seizoenswerkloosheid:</i>	Het seizoen is de oorzaak; geen gelijkmatige vraag/aanbod (bijv. ijscoman, skileraar).

Verder zijn nog te onderscheiden:

5)	<i>Regionale werkloosheid:</i>	In de regio is te weinig werk (bijv. mijnwerkers in Zuid-Limburg).
6)	<i>Jeugdwerkloosheid:</i>	De opleiding/ervaring is resp. te laag/gering.
7)	<i>Ouderenwerkloosheid:</i>	De leeftijd is te hoog (te duur).

Individuele / maatschappelijke gevolgen werkloosheid / arbeidsongeschiktheid:

- a) Verlies van koopkracht; WW-uitkering is 70% van het laatst verdiende loon. Bovendien wordt na een bepaalde periode, afhankelijk van het arbeidsverleden, de WW-uitkering stopgezet en omgezet in een WWB-uitkering (bijstandsuitkering < werkloosheidsuitkering). Een WAO-uitkering is 80% van het laatst verdiende salaris, maar loop langer door dan een WW-uitkering.
- b) Sociaal isolement; baan = contact met andere mensen.
- c) Sociale spanningen; grote werkloosheid in een land geeft onrust.

WW = werkloosheidswet (bij onvrijwillig ontslag)

WAO = Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (voor arbeidsongeschikten)

WWB = Wet Werk en Bijstand.

Conjunctuur: vraagzijde van de economie, bestedingen, effectieve vraag.

Structuur: aanbodzijde van de economie, productiezijde.

Conjuncturele maatregelen:

Alle maatregelen die de vraagzijde van de economie beïnvloeden; bijv. het verlagen van de belastingen (gezinnen kunnen dan meer consumeren, waardoor de vraag naar goederen en diensten).

Structurele maatregelen:

Alle maatregelen die de aanbodzijde van de economie betreffen; bijv. arbeiders vervangen door machines, hierdoor wordt het productieproces c.q. het aanbod beïnvloed.

Eindterm 6:**Verborgen werkloosheid / werkgelegenheid:**

<i>Verborgen werkloosheid:</i>	Werkzoekenden die zich niet hebben laten inschrijven bij het C.W.I. (bijv.: huisvrouwen die zouden willen werken, studenten die doorstuderen, arbeidsongeschikten die met aanpassingen toch kunnen werken). Verborgene werkloosheid = werkzoekenden - geregistreerde werklozen
<i>Verborgene werkgelegenheid:</i>	Arbeid in het informele circuit; de niet geregistreerde arbeidsplaatsen (zwart werk, doehetzelf-werk, niet-gemelde vacatures).

Zwart werk:

Over het verdiende inkomen worden geen belastingen en sociale premies afgedragen (naar schatting in Nederland 250.000 arbeidsjaren).

Invloed van de arbeidsmarkt op de beroepsbevolking:

Bij grote werkloosheid kunnen twee effecten ontstaan:

1)	<i>Aanvullingseffect</i>	Gezinsleden van personen die werkloos zijn geworden, gaan werk zoeken om een daling van het gezinsinkomen tegen te gaan ($\Rightarrow$ verborgene werkloosheid $\downarrow$). Gevolg: de beroepsbevolking stijgt.
2)	<i>Ontmoedigingseffect</i>	Bepaalde groepen zien af van het zoeken naar werk omdat ze weinig kans denken te hebben op een baan ($\Rightarrow$ verborgene werkloosheid $\uparrow$). Gevolg: de beroepsbevolking daalt.

Bij een zgn. overspannen arbeidsmarkt (aanbod van arbeid $<$ vraag naar arbeid; er is een tekort aan arbeiders) treedt het volgende effect op:

3)	<i>Aanmoedigingseffect:</i>	Allochtonen, langdurig werklozen, arbeidsongeschikten, herintredende vrouwen hebben dan meer kans op werk omdat werkgevers minder strenge eisen stellen aan sollicitanten. Gevolg: de beroepsbevolking stijgt.
-----------	-----------------------------	---

Eindterm 7:**Oplossingen voor de werkloosheid:**

	<i>Soort:</i>	<i>Oplossingen:</i>
1)	<i>Conjunctuurwerkloosheid:</i>	Vergroten van de effectieve vraag (EV↑) door: a) Stimuleren van de consumptie door belasting- en premieverlaging ($B\downarrow \Rightarrow Yb\uparrow \Rightarrow C\uparrow$). b) Stimuleren van de investeringen door bedrijven (I↑). c) Vergroten van de overheidsuitgaven (O↑). d) Stimuleren van de export (E↑). e) Afremmen van de import (M↓). f) Vergroten van de maatschappelijke geldhoeveelheid ($Mgh\uparrow \Rightarrow C\uparrow, I\uparrow$).
2)	A) <i>Kwantitatieve Structuurwerkloosheid:</i>	a) Stimuleren van productinnovatie. b) Arbeidstijdverkorting (= ATV); 36 uur/week i.p.v. 38 uur/week. c) Arbeidsduurverkorting (= ADV); extra vakantiedagen. d) Vervroegde uittreding (= VUT); het stoppen met werken voor de pensioenleeftijd. e) Beheersing/verlaging van (arbeids-)kosten (= loonmatiging).
	B) <i>Kwalitatieve Structuurwerkloosheid:</i>	a) Scholing; om- en bijscholing. b) Verruimen van het begrip 'passende arbeid'. c) Quotering (aantal opleidingsplaatsen beperken) d) Loonsubsidies; bedrijven krijgen subsidies voor het creëren van banen (Melkert-banen). e) Verhuis- en reiskostenvergoedingen.
3)	<i>Frictiwerkloosheid:</i>	Goede voorlichting en individuele bemiddeling.
4)	<i>Seizoenswerkloosheid:</i>	Diversificatie, klimaatinvesteringen (seizoensverlenging).

Loonmatiging: de stijging van de lonen (en dus ook de loonkosten voor de werkgever) beperkt houden.

Loonstop: de lonen niet laten stijgen (loonstijging 0%).

Eindterm 8:**Conjuncturele situaties:**

Als we de effectieve vraag met de productiecapaciteit vergelijken zijn er drie mogelijkheden:

1)	EV < prod.cap. onderbesteding gevolg: conjuncturele werkloosheid
	De bestedingen (= $EV = C + I + O + E - M$), de totale vraag naar goederen en diensten, zijn te klein. Omdat de vraag < aanbod gaan bedrijven minder produceren zodat conjuncturele werkloosheid ontstaat.
2)	EV = prod.cap. bestedingsevenwicht gevolg: geen conjuncturele werkloosheid
	De bestedingen (= EV) zijn gelijk aan de maximale productie (prod.cap.). De vraag = aanbod; de economie is (conjunctureel) in evenwicht.
3)	EV > prod.cap. overbesteding gevolg: overspannen arbeidsmarkt.
	De bestedingen (= EV) zijn te groot, groter dan de productie(capaciteit). $W_g > BB$ zodat men spreekt van een overspannen arbeidsmarkt. Bovendien ontstaat er inflatie.

Effectieve vraag: de totale vraag naar goederen en diensten; $EV = C + I + O + (E - M)$

Productiecapaciteit: de totale hoeveelheid goederen (en diensten) die een land in een bepaalde periode (maximaal) kan produceren.

Inflatie: prijsstijgingen, de gemiddelde prijzen stijgen, geld wordt minder waard, de consument kan immers minder kopen.

Gevolgen overspannen arbeidsmarkt:

1)	<i>loonstijgingen:</i>	$W_g > BB$; arbeiders zijn schaars, dus lonen stijgen.
2)	<i>prijsstijgingen:</i>	bedrijven rekenen (via hun kostprijs) de hogere loonkosten door in de prijzen van hun producten (= inflatie)
	Opmerking:	Prijsstijgingen lokken weer loonstijgingen uit; werknemers eisen n.a.v. de inflatie immers een hoger loon. Deze loonkosten stijging leidt weer tot prijsstijgingen. Dit noemen we de: Loon-prijsspiraal
3)	<i>Verslechtering Concurrentiepositie:</i>	Een land met een hoge inflatie en hoge loonkosten wordt duur voor ander landen; afzetmarkten gaan verloren.

Tijdelijke oplossingen overspannen arbeidsmarkt:

1)	<i>Anticyclisch Begrotingsbeleid:</i>	De overheid moet de belastingen verhogen ($B \uparrow$) en de overheidsbestedingen verlagen ($O \downarrow$) zodat de EV daalt.
2)	<i>Aantrekken van buitenlandse werknemers:</i>	De grote vraag naar goederen en diensten kan zo toch worden geproduceerd. Bijv. Poolse seizoensarbeiders in de land- en tuinbouw.
3)	<i>Overwerken:</i>	Zeer tijdelijke oplossing!

Blijvende oplossingen overspannen arbeidsmarkt:

1)	<i>Innovatie:</i>	Technische ontwikkeling waardoor arbeid wordt vervangen door kapitaal (mechanisering/automatisering).
2)	<i>Kinderopvang:</i>	Beide ouders kunnen dan werken.
3)	<i>Deeltijdwerk:</i>	Voor mensen die slechts een aantal uren/week willen werken.

Extra / eigen aantekeningen: